

VISIÓ ECOLÒGICA DE LA POLÍTICA

MANUEL GONZALO

Buenos Aires, Argentina

Presa de consciència

Estaven sortint de la cara amagada de la Lluna i l'astronauta William Anders va aconseguir una cosa històrica: per primera vegada es va fotografiar la Terra en colors alçant-se damunt l'estèril sòl lunar. Era el desembre de 1968 i des de la nau Apol·lo 8 es va aconseguir aquesta primícia.

"El planeta blau" –com el va anomenar Frank Borman, comandant de la nau– es perdia damunt la foscor del fons galàctic. El nostre planeta apareixia com una barqueta navegant a l'oceà. La seva petitesa era notòria. Es va generar una sensació de fragilitat entre els tres astronautes. Però, alhora, van captar amb admiració la bellesa que irradiava.

Aquesta fotografia va produir una enorme influència mediambiental. Va qüestionar els que pensaven que "el planeta té recursos il·limitats".

Els anys 60, les corrents desenvolupistes van predicar que el progrés és il·limitat i que el model americà es podia implantar a cada país. La foto ho nega: per tal que cada persona pogués gastar l'energia que consumeix una persona nord-americana mitjana caldrien unes 300 terres... Però de Terra només n'hi ha una.

La preocupació pel planeta va créixer. El 1972 el Club de Roma va publicar *Límites del Crecimiento*. El seguiria *The 2000 Global Report to the President*, del Consell de Qualitat Ambiental nord-americà. Després, *l'Evaluación del Ecosistema del Milenium* va insistir-hi: formem part d'una unitat humanitat-planeta, i balafiar recursos té un preu molt alt.

En què han quedat aquests documents? Els governs no hi van donar respostes coherents, però el coneixement va avançar, malgrat ells, des d'una visió antropocèntrica a una altra de geocèntrica, o fins i tot cosmocèntrica.

Els humans unim l'autocomplaença pels avenços científics aconseguits amb la miopia de pensar que el desenvolupament no té límits. Es tracta d'una postura prepotent, però desmentida per dades i esdeveniments internacionals com ara el del protocol de Kyoto, el 1990, o la Cimera de la Terra, realitzada a Río de

Janeiro el 1992, que donen base científica a una gran preocupació: cuidar el planeta no és pas una proposta de bojos o poetes, sinó una dramàtica urgència inajornable. El recent informe *Climate Change 2007*, de París, responsabilitza l'ésser humà de ser el primer causant del desequilibri climàtic.

Una visió global

El biòleg prussià Ernst Haeckel va introduir el 1866 el terme "ecologia" per estudiar les relacions que mantenen els organismes amb el seu medi i altres espècies. Naixia una nova visió que anava més enllà de l'arbre concret per analitzar el bosc del qual formava part. Fins llavors dominava l'anàlisi de la part: generar escissions i disseccions per arribar al múscul precís, o a l'ull compost de l'insecte. Haeckel cercava la visió del quadre en el seu conjunt. Així "l'ecologia" integra meteorologia, biologia, geologia, sociologia... i fins i tot espiritualitat. Qualsevol arbre és part d'un teixit enorme, abastador, sintetitzador: el planeta és el nou bosc per estudiar. Es pren consciència que tot està interrelacionat i que no és possible la vida aïllada de cap espècie: totes emergeixen en la seva importància i s'han de respectar. Des d'aleshores l'ecologia ha ampliat la seva presència en diferents àrees. N'assenyalem quatre.

La primera s'ha anomenat "ecologia ambiental", ciència de les interrelacions entre els organismes i els seus ambients, que ens parla de cadenes alimentàries, hàbitat, nínxol ecològic, qualitat ambiental, ecosistemes, poblacions, pol·lució, biomassa... Els actors d'aquesta pel·lícula de la vida només són tres grans grups: els productors, els consumidors i els descomposadors. Un ecosistema és un conjunt de diferències que interdepenen, i per tal que sigui estable, el recanvi de materials ha de seguir un camí circular. Tota la Terra és un gran ecosistema.

La segona àrea s'ha anomenat "ecologia social". Analitza els models econòmics i les decisions polítiques que influeixen sobre els milions d'humans que habiten el planeta. ¿Pot ser vàlid un model econòmic –el capitalista– que cada vegada margina més milions de persones del cicle de la producció i del consum?

Segons Leonardo Boff: "On impera la pràctica capitalista s'envia a l'exili o al llimb la preocupació ecològica". Allò que està en perill és tant el sistema Terra com els pobres de la Terra. Els problemes de producció i repartiment, justícia social, marginació, beneficis, necessitats bàsiques, polítiques cercadores del bé comú... aquí es plantegen amb tota la seva cruïsa. No hi ha res neutre en un món d'interessos. La consciència ecològica amb penes i treballs pot alçar el cap en mig de fortes crítiques de grups de poder –com ara el govern Bush– que paguen estudis per treure importància als desastres que es produeixen en el planeta.

La **tercera** es coneix com a "ecologia humana". Té a veure amb les actituds de les persones i la vida en harmonia amb elles mateixes, amb els demés i amb el medi. Hi ha postures prepotents, acaparadores, excloents i balafidores que, lluny de gestar un ésser humà, permeten que els instints de territorialitat i acumulació siguin el nord de diferents persones i grups. El "guerrer", acostumat a dominar, imposar, sotmetre, pensar només en ell mateix, passa per la vida assolant recursos i espais d'humanitat. El seu efecte en els altres és el desarrelament del seu medi, la marginació i l'exclusió del banquet de la vida.

La **quarta** es podria definir com a "ecologia còsmica", que ubica les arrels de l'ésser humà en la llarga història evolutiva del cosmos. L'espècie humana, totes les altres espècies animals i tots els éssers vius, comparteixen un mateix origen: una primera cèl·lula apareguda possiblement a les profunditats marines. Per tal que la vida sorgís a la Terra es van haver de donar moltes condicions prèvies: un planeta format fa uns 4.500 milions d'anys, un estrellà acabada d'estrenar, milers de milions d'anys transcorreguts des de l'aparició de la Via Làctia i altres galàxies, i aquelles partícules elementals que ballaven en temps de la *Gran Explosió*... Molts motius de descobriment i sorpresa. L'espècie humana resulta ser la baula tardana d'una cadena d'uns 14.000 milions d'anys d'evolució.

L'ecologia còsmica ens mostra que l'ésser humà és la creativitat i el calor infinit dels primers segons de la Creació fets pensaments i capacitat d'estimar. Han calgut molts coneixements científics per tal que la nostra espècie sigui conscient del seu origen. Tant de bo es carregui a les espatlles aquesta bonica història. És una crida suggerent: la dada es converteix en insinuació a la cura; el coneixement es tradueix en

responsabilitat.

Cap el futur

El saber ecològic sap mirar vers el passat i cap el futur. Algunes comunitats indígenes transmeten en la seva saviesa que no s'ha de prendre cap gran decisió sense pensar en la seva repercussió sobre els habitants de les properes quatre generacions. El saber ecològic és conscient de la complexitat de tot allò que existeix.

Si no coneguéssim els nostres orígens ni la limitació del planeta, potser es podria justificar el balafament i la creença en el creixement sense límits. Però la foto de l'Apol·lo 8 i la teoria de la *Gran Explosió* ens ajuden a conèixer on estem aturats i d'on venim. Assumint els nostres orígens podem afermar el nostre paper com a humans: cridats a tenir cura d'aquest fràgil planeta i a meravellar-nos de la creació de la qual formem part.

Estem fets de pols d'estrelles. En la construcció dels àtoms que conformen els nostres cossos i la composició de les nostres cèl·lules s'han trigat milions d'anys. En nosaltres l'Univers s'aboca de manera conscient, i a través de nosaltres pensa, estima, s'interroga, es responsabilitza. Alhora, som capaços d'adorar.

La responsabilitat ens urgeix a impulsar, reclamar i practicar una economia que tingui en compte les necessitats de les majories, una política no excloent, una cultura de proximitat vers els altres, una visió holística que ens faci combregar amb tot el cosmos i viure en harmonia amb la resta de criatures. Des d'aquesta visió –personal i política, ètica i espiritual– sabem que estem traduint el desig de Déu: éssers intel·ligents que viuen en harmonia, amb els altres i amb el medi ambient del qual provéiem.

És urgent tenir cura del planeta i combatre en la nostra vida quotidiana i en les nostres opcions ideològiques les pràctiques i les polítiques que el degraden. Tenim davant nostre un repte espiritual: és hora de "naturalitzar-nos", de "tornar a casa", de recuperar-nos nosaltres mateixos i els altres éssers d'aquest Univers que ens va veure néixer.

William Anders només va poder reconèixer la Terra en la qual vivia quan la va contemplar de lluny. Tots n'hem vist la seva imatge centenars de cops. Aprenem a mirar-la i tenir-ne cura de manera integral i responsable?